

Kommunledningsförvaltningen

Plan

Policy

Handlingsplan

Rutin

Instruktion

Riktlinje

Serviceplan

Plan för service i Kristinehamns kommun

Dokumenttyp Plan	Dokument-ID Ks/2021:45	Datum för beslut	Version Antagandeversion
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Förvaltningschef	Ansvarig för uppföljning Kommunstyrelse	Reviderad
Dokumentet gäller Plan för service i Kristinehamns kommun			

Innehåll

I	Inledning	3
1.1	Syftet med planen	3
1.2	Avgränsningar.....	3
2	Lagar, förordningar och riktlinjer.....	4
2.1	Regionala serviceprogram	4
2.2	Riktlinjer för regionala serviceprogram	4
2.3	Förordning om stöd till kommersiell service	4
2.4	Förordning om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder	5
2.5	Plan- och Bygglag	5
3	Service på landsbygd – roller och ansvar	6
3.1	Kommersiella serviceaktörer	7
3.2	Region Värmland.....	7
3.3	Länsstyrelsen.....	7
3.4	Kommunen.....	8
3.5	Föreningsliv och lokala utvecklingsgrupper.....	8
4	Förutsättningar för service i Kristinehamns kommun ..	9
4.1	Kristinehamns tätort.....	11
4.2	Björneborg	11
4.3	Ölme	12
4.4	Bäckhammar	13
4.5	Nybble	13
4.6	Väse	14
4.7	Åtorp	14
5	Tillgänglighet till service i Kristinehamns kommun.....	15
5.1	Dagligvaror	16
5.2	Drivmedel.....	17
5.3	Post- och apotekstjänster	18
5.4	Grundläggande betaltjänster.....	19
5.5	Slutsatser – behov av grundläggande service.....	20
6	Kristinehamns mål och prioriteringar för service.....	21
6.1	Den kommunövergripande översiktsplanen (Utställningshandling II)	21
6.2	Utpåkade serviceorter	22
6.3	Riktlinjer för hemsändningsbidrag	24
7	Handlingsplan – Så här kan vi arbeta i Kristinehamns kommun.....	25
8	Referenser	26
9	Bilagor.....	27
9.1	Bilaga 1- Stöd till kommersiell service	27
9.2	Bilaga 2 - Definitioner och förklaringar	31
9.3	Bilaga 3 – Markanvändningskarta Nybble	34
9.4	Bilaga 4 – Markanvändningskarta Ölme/Stolpen	35

I Inledning

Tillgänglighet till service skapar förutsättningar för människor och företag att vistas, verka och växa på Kristinehamns landsbygder. Näringsdepartementet har gett Sveriges regioner i uppdrag att främja tillgången till grundläggande service på landsbygd. Syftet är att integrera servicefrågorna i tillväxtpolitiken. Det arbetet formuleras i det så kallade Regionala Serviceprogrammet (RSP). I Värmland finns ett RSP beslutat av Länsstyrelsen i Värmland, men ansvaret för RSP är sedan 1/1 2019 flyttat till Region Värmland, som även har det regionala utvecklingsansvaret.

Regionala serviceprogrammet handlar om grundläggande kommersiell service på landsbygden. Gällande regionala serviceprogram (2018) prioriterar följande tre insatsområden för att främja kommersiell service på landsbygd:

- God samverkan för service på landsbygden
- God tillgång till grundläggande kommersiell service på landsbygd för boende, företag och besökare
- Lärande och utveckling för alla aktörer

God samverkan mellan Region Värmland, Länsstyrelsen, kommunerna, företagen och lokala utvecklingsgrupper är en förutsättning för att genomförandet av RSP ska bli framgångsrikt enligt gällande program.

De ekonomiska stöd som finns är verktyg för att stärka kommersiell service på landsbygd. Det regionala serviceprogrammet ska ge underlag för prioritering av stöd till kommersiell service i den mån det går att påverka regionalt. Det ger också möjlighet att infoga olika former av stöd i en långsiktig planering i samverkan mellan alla aktörer, varför samtliga länets kommuner uppmanas ha en aktuell kommunal serviceplan (KSP). En vägledning kring hur den kommunala serviceplanen bör utformas är framtagen och där framgår bland annat att kommunen ska analysera utbudet av service samt peka ut serviceorter.

I.1 Syftet med planen

Syftet med serviceplanen är att ge en bild av tillgången till grundläggande kommersiell service i olika delar av kommunen. Samtidigt är den en del av ett arbetssätt som syftar till att vidmakthålla och utveckla en rimlig servicenivå för boende på landsbygd, företagare och besökare med hjälp av riktade statliga stöd. Serviceplanen ska både vara ett underlag och ett verktyg i kommunens övergripande utvecklingsarbete, för såväl verksamheten som geografiskt. Serviceplanen ska även utgöra underlag för Länsstyrelses, Regionens och genom det Regionala Serviceprogrammet även Tillväxtverkets prioriteringar avseende projektmedel för lokala servicelösningar.

I.2 Avgränsningar

Serviceplanen avgränsas till att framförallt behandla grundläggande kommersiell service enligt tillväxtverkets definition, även om inventeringen av service i orterna är något bredare. Planen är huvudsakligen avgränsad till de serviceorter som pekas ut i översiktsplanen samt omkringliggande bygder. Att Kristinehamns tätort är en av serviceorterna är grundat på att en stor del av den service som kommuninvånarna använder finns i Kristinehamn. Kristinehamns tätort har en viktig roll som huvudsaklig serviceort för kommunens invånare. Serviceplanen ersätter den tidigare varuförsörjningsplanen.

2 Lagar, förordningar och riktlinjer

2.1 Regionala serviceprogram

Arbetet med Regionala Serviceprogram, RSP, har pågått sedan år 2002. Uppdraget kommer från Näringsdepartementet. Från 2019 ansvarar Region Värmland för det Regionala serviceprogrammet i Värmland. Regionala serviceprogrammet handlar om grundläggande kommersiell service på landsbygden. RSP ska peka ut prioriterade mål och områden. RSP ska vara väl förankrad. Programmets mål ska följas upp årligen och det skrivs också en årlig handlingsplan, som redovisas till Tillväxtverket och vidare till Näringsdepartementet. De Regionala Serviceprogrammen har med tiden fått allt större tyngd som politiskt styrmedel.

- Regionala utvecklingsstrategin, RUS, ska beakta RSP.
- RSP är vägledande för Tillväxtverkets beslut om projektmedel till Lokala servicelösningar.
- RSP är styrande genom regionala riktlinjer för stöd enligt förordningen om kommersiell service.
- RSP är styrande och ska harmoniera med Länsstyrelsens Regionala Handlingsplan för Landsbygdsprogrammet samt de regler som Region Värmland sätter upp för stöd till kommersiell service.

2.2 Riktlinjer för regionala serviceprogram

Enligt de riktlinjer som Tillväxtverket har tagit fram för de regionala serviceprogrammen ska ett arbete bedrivas som bidrar till att:

- befintliga och nya satsningar på samverkanslösningar uppmuntras och initieras,
- nya typer av mötesplatser växer fram,
- samordning mellan aktörer och insatser främjas för att öka tillgången till service i gles- och landsbygder för kvinnor, män och företag samt
- tydliggör kopplingar mellan tillgång till service och näringslivets utveckling.

Enligt riktlinjerna är ett kommunalt deltagande och engagemang avgörande för genomförandet. Programmen ska beskriva på vilket sätt det kommunala deltagandet och engagemanget ska understödjas och uppmuntras inom ramen för programmen. Det nu aktuella Regionala Serviceprogrammet gäller 2014 – 2020 och fastställdes under 2018.

2.3 Förordning om stöd till kommersiell service

Den första förordningen om stöd till kommersiell service kom redan 1973. Nu styrs stödgivningen av Förordning SFS 2000:284 om stöd till kommersiell service. I 6§ framgår att ”Stöd får lämnas endast om kommunen har planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas”. Serviceplanen avser att svara på kraven i förordningens 6 §.

Förordningen innehåller bestämmelser om hemsändningsbidraget som hjälper hushåll som inte själv kan ta sig till en butik att få varorna hemsända. Hemsändningsbidraget utgörs av två olika bidrag, dels den ersättning som enskilda näringsidkare kan få av kommunen för kostnaden av hemsändning av varor och dels det bidrag kommunen kan få av Region Värmland för att finansiera denna ersättning. Hemsändningsbidraget kan alltså sökas av

kommuner som helt eller delvis bekostar hemsändningen av dagligvaror till konsumenter i gles- eller landsbygd.

Region Värmland finansierar högst 50 procent av kommunens nettoutgift för hemsändningen. Bidraget från Region Värmland får dock inte överstiga 100 kronor per hushåll och hemsändningstillfälle. Bidraget till företaget kan bli max 200 kr per utkörning, beroende på hur mycket kommunen medfinansierar. Bidraget söks och betalas ut årsvis i efterskott. Kommunens sökta bidrag ska uppgå till minst ett halvt prisbasbelopp för att beviljas. För att kommunen ska få del av hemsändningsbidraget ska kommunen fastställa riktlinjer för vilka hushåll som har rätt till hemsändning, vem som beslutar, hur ofta de kan få hemsändning, vad det får kosta, hur hemsändningen genomförs med mera.

2.4 Förordning om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder

Förordning 2015:406 om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder styr Landsbygdsprogrammet. I förordningen framgår: ”För att berättiga till stöd ska investeringarna vara förenliga med kommunala planer och befintliga lokala utvecklingsstrategier samt regionala utvecklingsstrategier och andra relevanta regionala strategier, planer och program.” (6 kap 12§)

2.5 Plan- och Bygglag

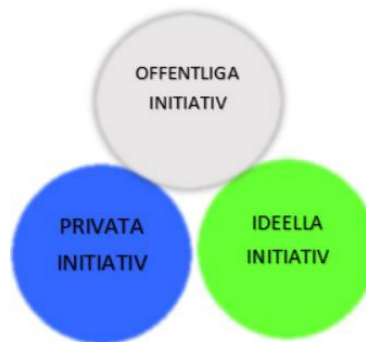
Plan- och Bygglag 2010:900 reglerar användningen av mark- och vattenområden och byggande. ”Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten enligt denna lag” (1 kap 2§).

I 2 kap 7§ står följande: ”Vid planläggning enligt denna lag ska hänsyn tas till behovet av att det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns

1. gator och vägar
2. torg
3. parker och andra grönområden
4. lämpliga platser för lek, motion och annan utevistelse
5. möjligheter att anordna en rimlig samhällsservice och kommersiell service.”

3 Service på landsbygd – roller och ansvar

För att tillväxt ska ske i hela landet krävs tillgång till grundläggande service. Både kommersiell och offentlig service har betydelse för att skapa miljöer och sammanhang där det är attraktivt att bo och arbeta, utbilda sig, starta och driva företag samt besöka. Begreppet service kan ha olika innebörd i olika sammanhang och det finns en variation av vad som uppfattas som relevant service av den enskilde. För någon är närheten till dagligvarubutiken av avgörande betydelse och för någon annan är närheten till skola ett kriterium för att få vardagen att fungera. Ett företag kanske är beroende av en fungerande paketdistribution eller olika typer av infrastruktur så som bredband. Service kan kopplas till många olika aktörer; företag, myndigheter och kommuner, vilket kräver att servicefrågorna hanteras på olika sätt och med ett brett perspektiv.

En utveckling av service landsbygd bygger på samarbetet mellan offentliga, privata och ideella initiativ.

Offentlig Service utgör på många sätt kärnan av service på en ort eller i en bygd och skapar förutsättningar för annan service. Kommunal service så som bibliotek, skola och äldreomsorg, regional service som kollektivtrafik och hälso- och sjukvård eller statlig service som infrastruktur är exempel på sådan offentlig service.

Koncentrationen av offentlig och kommersiell service till Kristinehamns tätort och en ökad arbetspendling minskar ibland köptroheten till den lokala butiken. Utglesningen av kommersiell och offentlig service på landsbygd har pågått under lång tid och kan antas fortsätta. I takt med digitaliseringens framfart i samhället utvecklas nya lösningar för service. En viktig fråga för framtiden blir därför hur dessa nya lösningar för service kan utvecklas och kombineras med traditionell service. Ett exempel på detta är E-handeln som kan ses som en digital ersättning av lokala butiker som ger ökad tillgänglighet till kommersiell service då endast tillgång till internet behövs. Den ökade tillgänglighet E-handeln kan tillföra kräver dock ett ombud inom rimligt avstånd från bostaden för att ge någon större effekt. Med ett lokalt ombud kan invånare på landsbygd ta del av service som annars varit svåretablerad där.

Kommuner, i egenskap av administrativt avgränsade områden, följer inte alltid de historiska och kulturella sammanhang som finns i landskapet. Tidigare kommunreformer har inneburit förändrade administrativa gränser för invånare i vad som idag är Kristinehamns kommun. Detta innebär att relationer mellan platser och orter inte alltid är givna. Upplevd närhet följer dessutom inte alltid geografisk närhet och dessa historiska kopplingar följer inte alltid de kommunala gränserna. Vidare utnyttjar invånare på landsbygderna förmodligen service främst utifrån parametern ”närhet”, detta innebär att kommunala gränser inte spelar någon större roll när man handlar mat eller arbetar på annan ort. Mellankommunal samverkan kan därför spela en stor roll för service på landsbygderna.

3.1 Kommersiella serviceaktörer

Grundläggande kommersiell service är en fråga om livskvalité och kan vara avgörande för hur attraktiv en plats är. Det finns en risk är att orter eller bygder som saknar ett grundläggande kommersiellt serviceutbud inte är attraktiva för inflyttning, något som i förlängningen leder till en minskad befolkning och sämre förutsättningar för utveckling. Tillväxtverket uppmärksammar framförallt dagligvarubutiker och drivmedelsstationer som av stor vikt för en levande landsbygd. I kombination med ombudstjänster kan dessa två servicetyper erbjuda grundläggande kommersiell service samlad på en plats.

De lokala företagen som tillhandahåller kommersiell service en avgörande del av en levande landsbygd. Lokala företag som satsar på bygden skapar förutsättningar för vidare utveckling. Tillväxtverket beskriver detta som ”utan service inga företag och utan företag ingen service”. Service skapar service, därför är kommersiella serviceleverantörer avgörande för landsbygdsutveckling och upprätthållandet av en tillfredsställande servicenivå.

För näringsidkare på landsbygd som erbjuder en grundläggande kommersiell service finns statliga stöd och bidrag att söka. Det är upp till enskilda näringsidkare att söka eventuella bidrag och stöd för sin verksamhet.

3.2 Region Värmland

Region Värmland är RSP-ansvarig från 1 januari 2019, då uppdraget flyttats från Länsstyrelsen. RSP-ansvaret innebär att genomföra RSP med alla dess mål, ta fram en årlig handlingsplan och lämna en årlig uppföljning till Tillväxtverket. Region Värmland ansvarar också för eventuell revidering av RSP fram till 2020. Från 2019 tar Region Värmland även över handläggningen av de statliga stöd som kan beviljas enligt förordningen om kommersiell service; särskilt driftsstöd till dagligvarubutiker, investeringsbidrag, servicebidrag, hemsändningsbidrag och investeringslån.

Region Värmland har även det regionala utvecklingsansvaret vilket innebär att regionen ska skapa förutsättningar för regional utveckling som leder till hållbar tillväxt som utgår från de lokala och regionala förutsättningarna. Det regionala utvecklingsansvaret konkretiseras i regionala ställningstaganden i Värmlandsstrategin samt Länstransportplanen.

En länstransportplan är en plan för åtgärder på statlig infrastruktur och har ett mycket långt perspektiv, 12 år. Länstransportplanen uppdateras vart fjärde år och gällande plan är aktuell för åren 2018 – 2029. Länstransportplanen förhåller sig till värmlandsstrategin samt en mängd nationella mål och styr vilka åtgärder som får statlig finansiering under planperioden.

3.3 Länsstyrelsen

Länsstyrelsen handlägger de stöd som finns inom Landsbygdsprogrammet för att stödja grundläggande kommersiell service. Det är investeringsstöd och rådgivningsstöd. Länsstyrelsen tar årligen fram en regional handlingsplan för Landsbygdsprogrammet. Länsstyrelserna bevakar tillgången till grundläggande betaltjänster och lämnar en årlig rapport till Näringsdepartementet.

Länsstyrelsen kan bevilja stöd enligt förordningen om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster (betaltjänstombud).

Länsstyrelsen driver även utvecklingsprojekt inom grundläggande betaltjänster.

3.4 Kommunen

Kommunen har ett ansvar för kommuninvånarnas varuförsörjning. Det tas genom att erbjuda hemsändningsbidrag till dagligvarubutiker som erbjuder hemsändning av varor. Det är kommunen som avgör om och hur hemsändning eller inköpsresor ska subventioneras för näringsidkare på landsbygd.

En god tillgänglighet till grundläggande servicenivå kan därutöver vara ett kommunalt intresse. Kommunen ska enligt mål i gällande RSP inventera befintlig service i respektive kommun genom att ta fram en aktuell serviceplan. Samma inventering leder till att problem och brister inom serviceområdet blir kända för kommunen. Det ligger i kommunens intresse att hitta lösningar på olika serviceproblem och arbeta för att stärka befintliga servicegivares möjligheter att verka. Enligt Tillväxtverket är det avgörande att kommunerna arbetar aktivt med servicefrågan för att utveckling ska ske. Ett kommunalt intresse kan exempelvis vara att i händelse av en allvarlig samhällsstörning så som långvarigt strömavbrott, översvämning, skogsbrand eller liknande säkerställa tillgången på lokala samlingsplatser och serviceleverantörer.

Kommunens skyldigheter regleras av ett antal olika lagar och förordningar. De viktigaste bestämmelserna finns i Kommunallagen, Plan- och bygglagen, Lagen om offentlig upphandling, Livsmedelslagstiftningen, Lagen om tillfällig försäljning och i Förordningen om landsbygdsstöd och stöd till kommersiell service i glesbygd (2000:284).

I sammanhanget är det värt att påminna om att kommunen inte får gynna en enskild näringsidkare på så sätt att det snedvrider konkurrensen på marknaden, i enlighet med kommunallagen. Kommunens uppgift är således att skapa goda förutsättningar för ett fungerande näringsliv i hela kommunen. Kommunen har ett kommunalt näringslivsbolag, Närsam, som arbetar med befintligt näringsliv, nyföretagare, etableringar samt innovation.

3.5 Föreningsliv och lokala utvecklingsgrupper

Ideellt organiserad service vara avgörande för människors livskvalité. Lokala idrottsföreningar, utvecklingsgrupper samt religiösa samfund utgör exempel på grupper som kan skapa ideell service av stor vikt för bygden och de som bor där. Det finns ett stort lokalt engagemang för en utveckling av den egna bygden på Kristinehamns landsbygder, något som kan ge upphov till lokala kreativa lösningar för service.

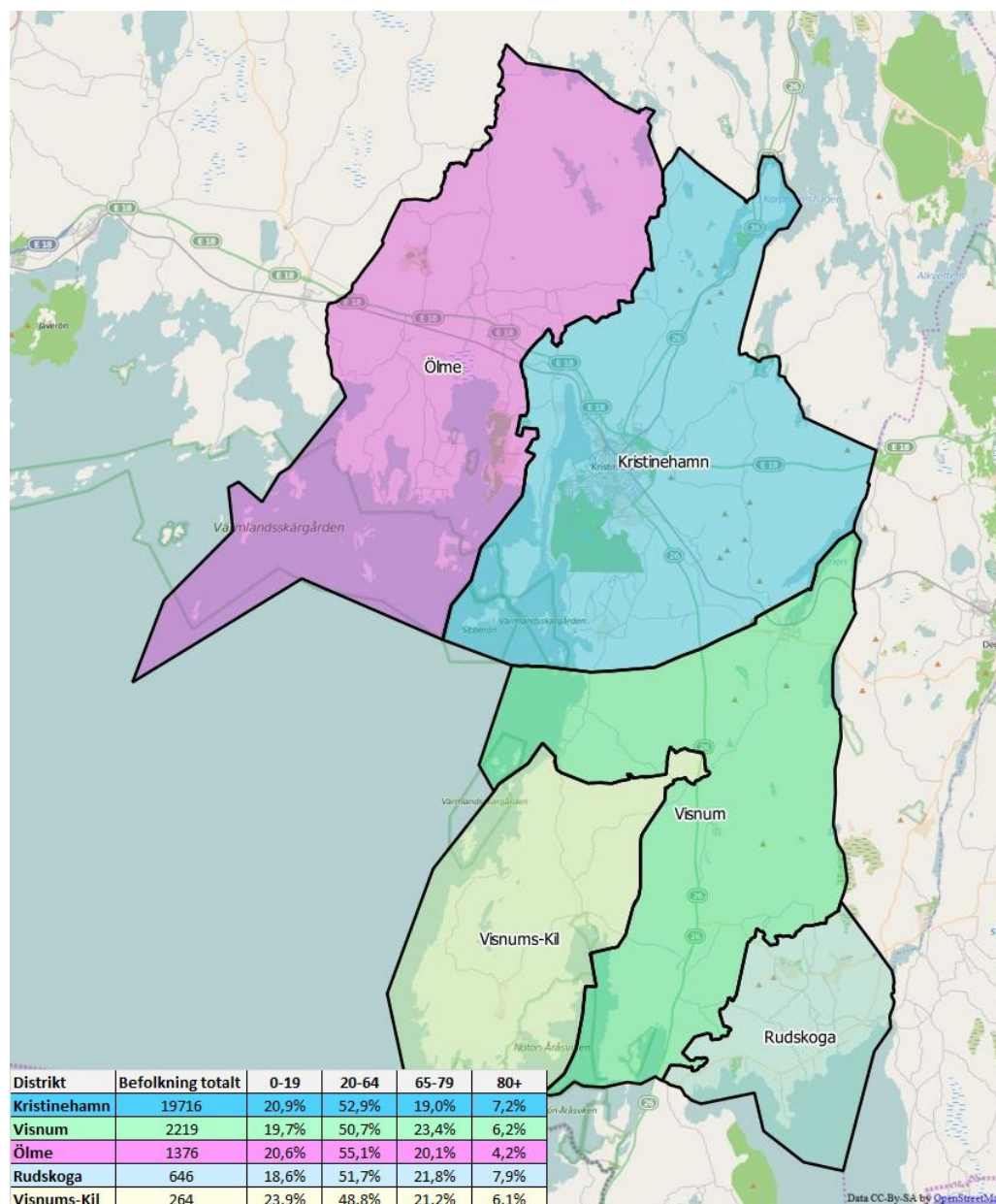
Lokal utvecklingsgrupp används som ett samlingsnamn för alla former av föreningar som jobbar med lokal utveckling. I praktiken kan det vara en bygdegårdsförening, hembygdsförening, byalag, sockenförening, intresseförening, utvecklingsgrupp, framtidsnätverk, företagarförening eller fotbollsklubb som fungerar som just den bygdens utvecklingsgrupp. Dessa utvecklingsgrupper känner väl till lokala förutsättningar och arbetar ofta ideellt för en utveckling av bygden eller orten.

- Lokala utvecklingsgrupper kan peka ut behov gällande grundläggande kommersiell service.
- Har möjlighet att initiera och driva utvecklingsprojekt, exempelvis genom projektmedel för lokala servicelösningar.

4 Förutsättningar för service i Kristinehamns kommun

Kommunens invånare utgör det underlag som ligger till grund för all service i kommunen; offentlig, kommersiell och ideell. I Statistiska Centralbyråns (SCB) statistikdatabas är Kristinehamn sedan 2016 uppdelat i fem distrikt för statistik. Distrikten utgår från de tidigare församlingarna i kommunen och ersätter dessa i Statistiska Centralbyråns statistikredovisning. Kommunens demografiska sammansättning visar att majoriteten av kommunens invånare bor i centralorten med omnejd (ca 80 %) och att resterande invånare är utspridda i kommunens övriga fyra distrikt, Visums distrikt (med serviceorter som Björneborg, Bäckhammar och Nybble) samt Ölme distrikt (med Ölme tätort). Den demografiska åldersstrukturen i kommunen är liknande i alla distrikt och målar en tydlig bild av den ungefärliga åldersstrukturen i kommunen.

- 0-19 år utgör ungefär 21 procent
- 20 – 64 år utgör ungefär 52 procent,
- 65 – 79 år utgör ytterligare 21 procent
- 80+ år utgör cirka 6 procent.

Befolkningstätheten i Kristinehamns kommun är cirka 32 invånare/km² (2019) i jämförelse är medeltalet för hela Sverige cirka 25 invånare/km² (2019). I en Värmlandskontext är befolkningstätheten i Kristinehamn ungefär samma som Forshaga och Kil (33 invånare/km²), medan kommuner som Karlstad (80 invånare/km²) och Hammarö (279 invånare/km²) har en betydligt högre befolkningstäthet. Befolkningstätheten varierar även stort inom kommunen, där Kristinehamns tätort utgör en tätare bebyggelse och befolkningsstruktur medan landsbygderna är mer glesa vad gäller både bebyggelse och befolkning.

I kommunen finns ett stort antal fritidshusområden och 2020 uppgår antalet fritidshus i kommunen till ca 1900 st. Det innebär att befolkningen i delar av kommunen ökar under sommarhalvåret. Även de fritidsboende invånarna är ett kundunderlag och således en del av de demografiska förutsättningarna för kommersiell service i kommunen. Fritidsboende och besöksnäring vara helt avgörande för om en serviceaktör, exempelvis en dagligvarubutik, kan överleva.

4.1 Kristinehamns tätort

Kristinehamn är kommunens centralort samt största tätort med cirka 18 000 invånare. Ur ett serviceperspektiv erbjuder Kristinehamn ett fullt serviceutbud. All grundläggande kommersiell service finns och utöver det ett stort utbud av annan service så som detaljhandel, restauranger, badhus, vårdcentral med mera. Detta innebär att Kristinehamns tätort har en viktig roll som huvudsaklig serviceort i kommunen. En stor del av den service som finns i Kristinehamns tätort finns inte någon annanstans i kommunen.

Kristinehamns tätort är för en stor del av kommunens invånare närmaste tätort med grundläggande serviceutbud. Andra delar av kommunen har närmare till andra tätorter för viss grundläggande service, men det totala serviceutbudet i Kristinehamn tätort innebär en dragningskraft för invånare att ta del av service där, trots ett eventuellt större geografisk avstånd.

En ökad arbetspendling till Kristinehamns tätort samt en ökad grad av mobilitet i samhället gör att en stor del av de som bor på landsbygd befinner sig i större tätorter under delar av sin vardag. De kan därför ta del av den service som finns på större tätorter dagligen utan att nödvändigtvis bo där.

Det är framförallt inom service som betalningsförmedling, dagskassehantering och kontantuttag som Kristinehamn tätort utmärker sig som centrum för grundläggande kommersiell service i kommunen. Detta kan vara problematiskt eftersom dessa funktioner är av stor vikt för vissa företag, invånare och besökare i andra delar av kommunen.

Kristinehamn	2019
Dagligvarubutik fullsortiment	X
Dagligvarubutik ej fullsortiment	X
Hemsändning av dagligvaror	
Drivmedel	X
Laddstolpe för elfordon	X
Apotek/Apoteksombud	X
Postombud	X
Kontantuttag	X
Dagskassehantering	X
Betala räkningar (Betalningsförmedling)	X
Ombud kollektivtrafik	X
Återvinningscentral (Fast/Mobil)	X
Återvinningsstation	X
Förskola	X
Skola	X
Bibliotek/Bokbuss	X
Äldreboende	X
Idrottsanläggning	X

4.2 Björneborg

Björneborg är kommunens näst största tätort med cirka 1100 invånare och är belägen vid sjön Vismen drygt en mil sydost om Kristinehamns tätort. Den huvudsakliga arbetsgivaren har historiskt varit järnverket som idag är mindre personalintensivt, vilket har bidragit till att Björneborg idag är mer av en pendlingsort. Björneborg ligger inom pendlingsavstånd både väster ut till Kristinehamn och Karlstad och öster ut mot Degerfors och Karlskoga.

Översiktsplanen pekar ut att Björneborg har goda möjligheter för förbättrade kommunikationer, inte minst finns utvecklingspotential i att återetablera en tågstation för personresor på orten. Detta gör att Björneborg har goda förutsättningar för en ökad tillgänglighet till service på lång sikt. Idag är serviceutbudet på orten mycket litet, framförallt sett till det relativt höga invånarantal som finns i Björneborg. Närheten till Kristinehamn och Degerfors

samt arbetspendlingen kan vara bakomliggande anledningar till varför kommersiell service har svårt att få fäste på orten.

Serviceutbudet i Björneborg har under de senaste åren förändrats, då den lokala livsmedelshandeln som fanns på orten har stängt ner. En mindre lanthandel har nyligen öppnat och erbjuder dagligvaror, dock inte fullsortiment.

I Björneborg finns även annan service som inte är en del av grundläggande kommersiell service. Det finns bland annat en förskola och skola (årskurs F-6), idrottshall, äldreboende och en pizzeria.

Björneborg	2019
Dagligvarubutik fullsortiment	
Dagligvarubutik ej fullsortiment	X
Hemsändning av dagligvaror	
Drivmedel	
Laddstolpe för elfordon	
Apotek/Apoteksombud	
Postombud	
Kontantuttag	
Dagskassehantering	
Betala räkningar (Betalningsförmedling)	
Ombud kollektivtrafik	
Återvinningscentral (Fast/Mobil)	X
Återvinningsstation	X
Förskola	X
Skola	X
Bibliotek/Bokbuss	X
Äldreboende	X
Idrottsanläggning	X

4.3 Ölme

Ölme är en mindre tätort med cirka 230 invånare. Belägen längs Värmlandsbanan cirka en mil nordväst om Kristinehamns tätort utgör Ölme tätort kärnan för service i Ölmebygden med cirka 1300 invånare. Ölme tätort ligger några hundra meter från E18 där service är centrerat, i analysen räknas detta in som en del av Ölme tätort. Läget invid värmlandsbanan pekas i översiktsplanen ut som en framtida utvecklingsmöjlighet då Ölme ligger strategiskt för pendling till Kristinehamn eller Karlstad.

Idag finns ett begränsat serviceutbud i Ölme och den kommersiella servicen på orten är centrerad till en drivmedelsstation med tillhörande servicebutik vid E18. Boende i Ölmebygden har även närhet till Kristinehamns tätort samt serviceorten Väse. I Ölme tätort finns även en skola (årskurs F-6), Idrottsplats, äldreboende, handelsträdgård samt en hamburgerrestaurang.

Ölme	2019
Dagligvarubutik fullsortiment	
Dagligvarubutik ej fullsortiment	X
Hemsändning av dagligvaror	
Drivmedel	X
Laddstolpe för elfordon	
Apotek/Apoteksombud	
Postombud	
Kontantuttag	
Dagskassehantering	
Betala räkningar (Betalningsförmedling)	
Ombud kollektivtrafik	
Återvinningscentral (Fast/Mobil)	
Återvinningsstation	X
Förskola	X
Skola	X
Bibliotek/Bokbuss	X
Äldreboende	X
Idrottsanläggning	X

4.4 Bäckhammar

Bäckhammar är en mindre tätort ett par mil söder om Kristinehamns tätort med cirka 350 invånare. Med en historia centrerad kring Bäckhammars bruk är Bäckhammar en typisk bruksort och bruket är än idag den huvudsakliga arbetsgivaren i området.

Bäckhammar, tillsammans med Kristinehamns tätort fungerar även som serviceort för Vikebygden som är hem för cirka 250 av kommunens invånare och ett betydande antal fritidshus. I Bäckhammar finns idag en butik som erbjuder ett fullsortiment av dagligvaror samt är ombud för post och apotek, och kör ut varor enligt kommunens hemsändningskriterier. I anslutning till butiken finns även en drivmedelsstation samt restaurang/saluhall.

I Bäckhammar finns även ett äldreboende, en idrottsplats, restaurang och saluhall i lanthandeln samt folkets hus och en aktiv bygdeförening.

Bäckhammar	2019
Dagligvarubutik fullsortiment	X
Dagligvarubutik ej fullsortiment	
Hemsändning av dagligvaror	X
Drivmedel	X
Laddstolpe för elfordon	
Apotek/Apoteksombud	X
Postombud	X
Kontantuttag	
Dagskassehantering	
Betala räkningar (Betalningsförmedling)	
Ombud kollektivtrafik	
Återvinningscentral (Fast/Mobil)	X
Återvinningsstation	X
Förskola	X
Skola	
Bibliotek/Bokbuss	X
Äldreboende	X
Idrottsanläggning	X

4.5 Nybble

I Nybble bor cirka 140 invånare och orten är således kommunens minsta utpekade serviceort. Det är även den ort som befinner sig längst från kommunens centralort, 25 kilometer söder om Kristinehamn. Nybble är beläget i en gammal skogs- och lantbruksbygd och centralt för bygdens historia är den anrika herrgården Värmlands Säby. Visums-kilsbygden är en närliggande bygd som Nybble fungerar som huvudsaklig serviceort till.

I Nybble finns en butik med ett fullsortiment av dagligvaror, ombud för post och apotek, butiken kör även ut varor enligt kommunens hemsändningskriterier. I Nybble finns även en restaurang, en vårdcentral, en bilverkstad och en aktiv bygdeförening.

Nybble	2019
Dagligvarubutik fullsortiment	X
Dagligvarubutik ej fullsortiment	
Hemsändning av dagligvaror	X
Drivmedel	
Laddstolpe för elfordon	
Apotek/Apoteksombud	X
Postombud	X
Kontantuttag	
Dagskassehantering	
Betala räkningar (Betalningsförmedling)	
Ombud kollektivtrafik	
Återvinningscentral (Fast/Mobil)	
Återvinningsstation	X
Förskola	
Skola	
Bibliotek/Bokbuss	X
Äldreboende	
Idrottsanläggning	

4.6 Väse

Väse utgör trots att det inte ligger i Kristinehamns kommun en serviceort för delar av kommunens befolkning, i tätorten bor cirka 500 invånare. Beläget precis väster om kommungränsen i Karlstads kommun utgör Väse en alternativ serviceort för boende i

Ölme tätort och

Ölmebygden.

Huvudsakligen är kommersiell service i Väse centrerat till en restaurang och drivmedelsstation vid E18. Här finns viss grundläggande kommersiell service som dagligvaror i en servicebutik (ej fullsortiment), drivmedel samt postombud.

Väse	2019
Dagligvarubutik fullsortiment	
Dagligvarubutik ej fullsortiment	X
Drivmedel	X
Laddstolpe för elfordon	
Apotek/Apoteksombud	
Postombud	X
Kontantuttag	
Dagskassehantering	
Betala räkningar (Betalningsförmedling)	

4.7 Åtorp

Åtorp är en tätort i Degerfors kommun, nordöst om Rudskogabygden och

utgör på samma sätt som

Väse en serviceort för

delar av kommunens

invånare. Åtorp räknas in

som serviceort till

Rudskogabygden på grund

av dess geografiska närhet.

I Åtorp finns en

dagligvaruhandel med

fullsortiment som även är

postombud och

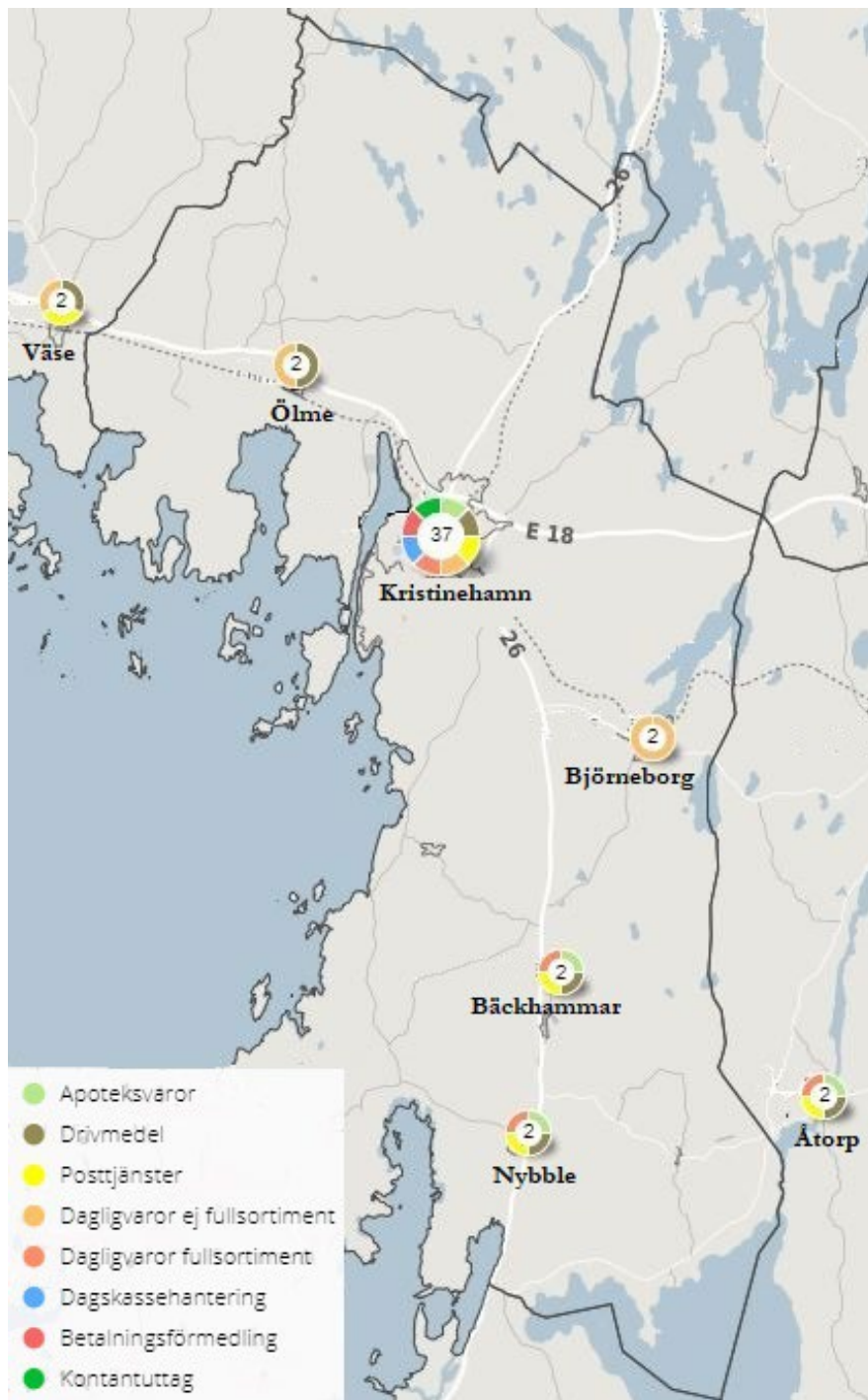
apoteksombud. Det finns

även en drivmedelsstation.

Åtorp	2019
Dagligvarubutik fullsortiment	X
Dagligvarubutik ej fullsortiment	
Drivmedel	X
Laddstolpe för elfordon	
Apotek/Apoteksombud	X
Postombud	X
Kontantuttag	
Dagskassehantering	
Betala räkningar (Betalningsförmedling)	

5 Tillgänglighet till service i Kristinehamns kommun

Med hjälp av det geografiska analysverktyget Pinpoint Sweden (Pipos), utvecklat av Tillväxtverket, kan data för tillgänglighet till grundläggande kommersiell service i Kristinehamns kommun analyseras. Kartan nedan visar var i kommunen som de olika servicetyperna finns. Tätorterna Väse och Åtorp redovisas även då de utgör närmst belägna serviceort för delar av kommunens invånare.

Källa: Tillväxtverket (Pinpoint Sweden).

Tillgänglighet till service Kristinehamns kommun				
	0-10 km	10-20 km	20-30 km	30-40 km
Grundläggande betaltjänster	81%	13%	4%	2%
Dagligvaror fullsortiment	90%	10%	0%	0%
Posttjänster	91%	9%	0%	0%
Drivmedel	93%	7%	0%	0%
Apotekstjänster	88%	11%	1%	0%

Källa: Tillväxtverket (Pinpoint Sweden).

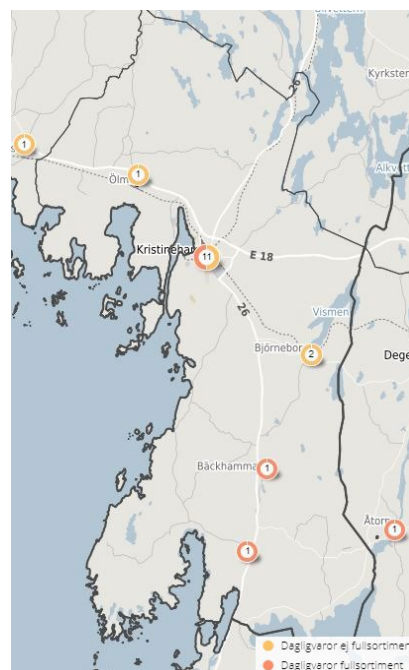
Analysen visar på en kommunövergripande nivå hög tillgänglighet till grundläggande kommersiell service för kommunens invånare. Anledningen är framförallt att en stor del av kommunens befolkning bor i Kristinehamns tätort. Endast en mycket liten del av kommunens invånare har längre än 20 km till någon grundläggande service. Nedan följer en serviceinventering och redovisning av tillgänghetsläget för de olika serviceslagen samt kommunens utpekade serviceorter.

5.1 Dagligvaror

Dagligvaror är en viktig grundläggande kommersiell service. I Kristinehamns kommun finns fullsortiment av dagligvaror i Nybble, Bäckhammar samt Kristinehamn tätort. Dagligvaror, men inte fullsortiment finns i Björneborg samt Ölme, alla kommunens serviceorter har någon form av dagligvaruhandel. Dagligvaruhandeln genomgår sedan 1990-talet en förändring av butiksstrukturen där antalet stora butiker blir fler och antalet mindre butiker minskar. Allt fler orter har bara en butik som kan ha en avgörande vikt för bygdens framtid.

Dagligvaruhandel är definieras som butiker där inköp av livsmedel är möjligt. Dagligvarubutiker erbjuder emellertid ofta mer service än inköp av livsmedel, exempelvis ombudstjänster för post och apotek. Utbudet gör att butikerna även får en bredare funktion, inte minst som lokal mötesplats. Dagligvarubutiker blir därför ofta naturliga serviceleverantörer och svårigheter kan uppstå med att etablera annan grundläggande kommersiell service när det inte finns någon dagligvarubutik på orten.

Det finns idag två dagligvarubutiker som arbetar med hemsändning av varor, dessa är dagligvarubutikerna i Bäckhammar och Nybble. Björneborg och Ölme som saknar en dagligvaruhandel med ett fullsortiment. Det finns däremot butiker med ett mindre utbud av livsmedel som enligt tillväxtverket inte är ett fullsortiment av dagligvaror. Om det finns ett behov av ett fullsortiment av dagligvaror är svårt att säga, en mindre dagligvaruhandel kan i likhet med en större tillföra önskvärda kvalitéer så som möjlighet till ombud och lokal mötesplats, även om sortimentet är mindre.

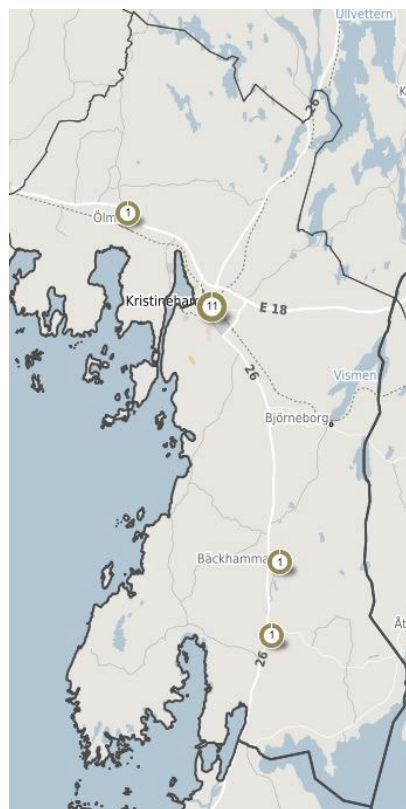

5.2 Drivmedel

Drivmedel är en viktig kommersiell service. Med anledning av den ökade graden av mobilitet i samhället samt den strukturomvandling som skett ökar antalet körda mil i Sverige årligen¹. Många som bor i landsbygd arbetspendlar till större tätorter och en viktig förutsättning för att kunna leva i landsbygd är därför tillgången till drivmedel. Inte minst eftersom alternativa transportsätt till personbil är få eller otillräckliga. Pendlare kan ha möjlighet att använda drivmedelsstationer vid den större tätort de arbetspendlar till, om möjligheten inte finns lokalt där de bor. För lokala företag och invånare som inte reser långväga i vardagen kan ett välfungerande nätverk av drivmedelsstationer vara viktigt för en fungerande vardag. Möjligheten att tanka drivmedel kan för besökare vara avgörande för val av destination eller rutt. Vidare kan det vara svårt för besökare i kommunen, framförallt utländska besökare, att hitta information om var det finns

drivmedelsstationer. I kommunen finns drivmedelsstationer i Ölme, Kristinehamn och Bäckhammar. Utanför kommunen finns drivmedel i de närliggande serviceorterna Väse och Åtorp. Drivmedelsstationen strax norr om Nybble i kartan är en tankstation för truckdiesel samt HVO och räknas därför inte som tillgänglig för privatpersoner. För invånare i kommunens södra delar skulle en drivmedelsstation i Nybble förbättra tillgängligheten till drivmedel.

I Kristinehamns tätort, samt utanför Ölme prästgård finns ett utbud av laddningsstationer för elfordon, detta skapar bland annat förutsättningar för besökare med elbil att resa till och i Kristinehamns kommun, såväl som förutsättningar för genomresande att stanna i Kristinehamn och ladda sitt fordon. Möjligheter till laddning av elbil skulle kunna etableras i kommunens södra delar längt riksväg 26. I dagsläget finns möjlighet att ladda i Kristinehamn och Sjötorp, men med en tom sträcka på 55 km däremellan.

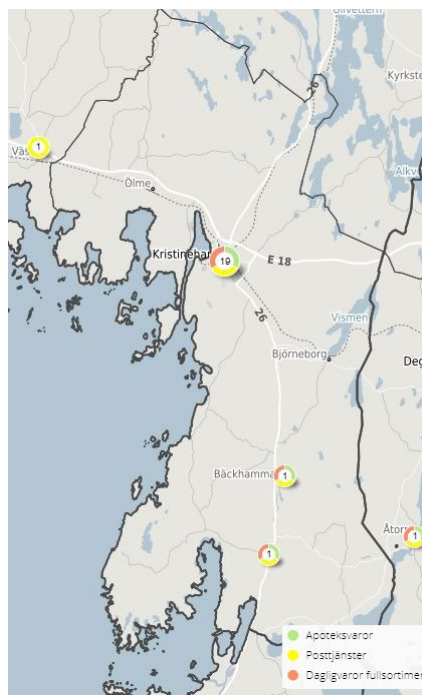

¹ <https://www.trafa.se/vagtrafik/korstrackor/>

5.3 Post- och apotekstjänster

Posttjänster och apoteksvaror finns i Kristinehamn kommun på samma ställen som fullsortiment för dagligvaror finns, det vill säga Nybble, Bäckhammar och Kristinehamn tätort. I Nybble samt Bäckhammar utgör de lokala dagligvarubutikerna ombud för posttjänster samt apoteksvaror. Apoteksombuden är utlämningsställen för beställda läkemedel utan farmaceutisk bemanning men under tillsyn av ett apotek. I Kristinehamn tätort finns däremot specialiserade apotek.

Ett apoteksombud kan vara av stor vikt för den enskilde och de ombud som finns idag utgörs av dagligvarubutiker. I dagsläget saknas apoteksombud i Björneborg och Ölme.

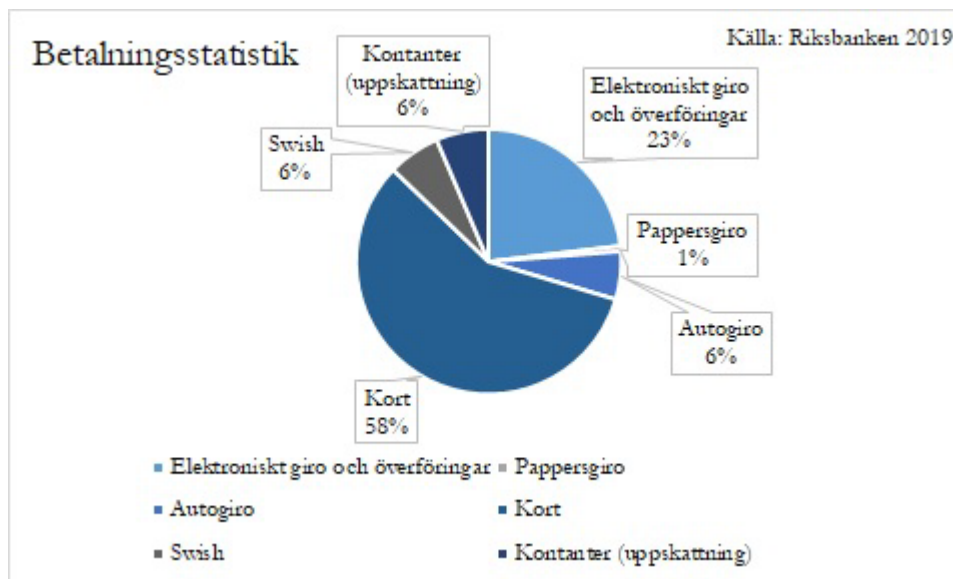
Tillgången till post-och pakettjänster är av stor vikt för landsbygden, inte minst för de företag som bedriver sin verksamhet på landsbygd kan en god infrastruktur av post-och pakettjänster vara en viktig förutsättning för att kunna bedriva sin verksamhet. En bristande infrastruktur kan även utgöra ett hinder för verksamheter på landsbygden att utvecklas.

Utifrån den stora utveckling E-handeln haft de senaste åren har närheten till post- och pakettjänster fått en ny, ökad vikt. Utifrån ett tillgänglighetsperspektiv är möjligheten för boende på landsbygd att kunna ta del av E-handel av stor vikt. Att kunna beställa hem varor utan att behöva resa till en större tätort för att handla dem i butik innebär en stor förbättring av det relativa serviceutbudet. Det är därför problematisk om närmaste postombud är på betydande avstånd. I dagsläget saknar Björneborg och Ölme ombud för post- och pakettjänster.

Post- och pakettjänster är komplext då servicetypen utgörs av flera olika paketföretag och aktörer utan samordning. Detta kan innebära att boende och företag på landsbygden har ombud för en aktör i sin närmaste serviceort men måste resa till en annan serviceort för att hämta ut post- och paket från en annan aktör.

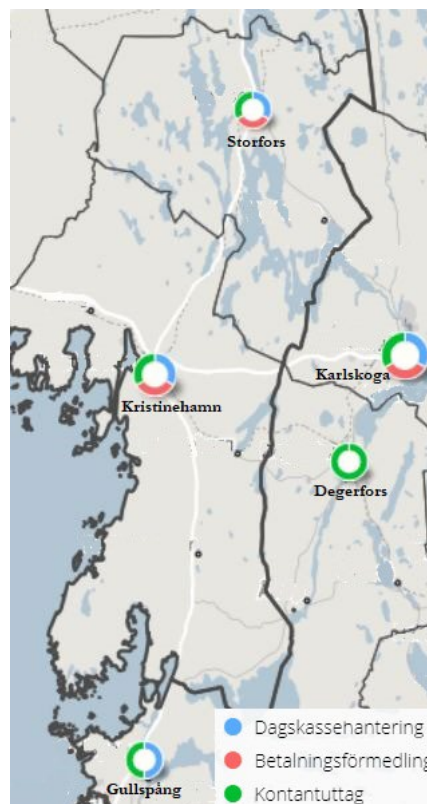
5.4 Grundläggande betaltjänster

Grundläggande betalningsmöjligheter är en service som är extra prioriterad på nationell politisk nivå. Samtidigt har bank och betalningsservice under de senare åren genomgått en strukturförändring, med fokus mot mer digitala lösningar. I grundläggande betalningsmöjligheter ingår kontantuttag, betalningsförmedling och dagskassehantering. Kontantbetalning har minskat kraftigt de senare åren till förmån för nya digitala lösningar samt kortbetalning².

Kontantuttag, betalningsförmedling och dagskassehantering är den grundläggande service som kommunens invånare har lägst tillgänglighet till, idag finns denna service endast i Kristinehamns tätort. Detta innebär att kommuninvånare och företag på Kristinehamns landsbygder behöver ta sig till Kristinehamns tätort för att använda denna service. Alternativet är att resa till en tätort i angränsande kommuner. I flera dagligvarubutiker finns viss möjlighet att ta ut kontanter, antingen i samband med köp eller utan krav på köp. Möjligheten beror dock på butikens tillgång till kontanter vid det aktuella tillfället.

Tillgängligheten till grundläggande betalningsmöjligheter är svår att inventera. Vissa invånare upplever kanske inte avståndet till närmaste bankomat som problematiskt, medan andra ser detta som en service de saknar. Dagligvarubutiker i kommunens södra delar skulle kunna bli ombud för grundläggande betalningsmöjligheter för att förbättra tillgängligheten för framförallt företag med behov att lämna dagskassor.

² Så betalar svenskarna 2019. Riksbanken.

5.5 Slutsatser – behov av grundläggande service

- **Björneborg har trots dess storlek ett litet serviceutbud.**

Björneborg saknar idag en dagligvaruhandel med fullsortiment samt apoteksombud och post-/pakettjänster. Den lanthandel som finns där idag antas bara i viss utsträckning tillfredsställa invånarnas servicebehov, men har god utvecklingspotential. En bemannad dagligvaruhandel med fullsortiment skapar bättre förutsättningar för en levande ort. Som tidigare nämnts kan en bemannad dagligvarubutik erbjuda en lokal mötesplats såväl som möjligheter för ombudsservice att etablera sig, något som är viktigt för det totala serviceutbudet på orten. Utifrån det befolkningsunderlag som finns på orten, jämfört med andra mindre orter i kommunen, bedömer kommunen att det finns en lokal marknad för dagligvaruhandel i Björneborg. Givet att Björneborg är utpekad som serviceort i översiktsplan och serviceplan är en utveckling av service på orten önskad. I fråga om kommersiell service är dock kommunens verktyg begränsade.
- **Det finns potential för en utveckling av service i Ölme/Stolpen.**

Ölme och Stolpen saknar dagligvarubutik med fullsortiment samt apoteksombud och post-/pakettjänster. Ölme tätort, Kristinehamn tätort samt Väse tätort utgör huvudsakliga serviceorter för invånarna i Ölmebygden såväl som för de fritidsboende i området. Närheten till Väse kan vara en möjlighet för framtida utveckling av service för de boende i bygden. I dag har varken Ölme eller Väse någon dagligvaruhandel med fullsortiment. En etablering av en dagligvaruhandel med fullsortiment i Ölme skulle hämta befolkningsunderlag från ett stort geografiskt område, möjligtvis även från andra sidan kommungränsen. Detsamma gäller en etablering av en dagligvaruhandel i Väse. En utveckling av Väse som serviceort skulle därför påverka boende i Ölmebygden positivt ur ett serviceperspektiv.
- **Ökad tillgänglighet till grundläggande betaltjänster.**

Tillgång till betaltjänster saknas i kommunens södra delar. Befintlig dagligvaruhandel skulle kunna uppmuntras till att etablera ombud för vissa betaltjänster. Detta anses viktigt för företagande på landsbygd.
- **Ökade möjligheter till laddning av elfordon.**

Möjligheter till laddning av elbil saknas i kommunens södra delar. En sådan service längs med riksväg 26 skulle kunna försörja både kommuninvånare och besökare.

6 Kristinehamns mål och prioriteringar för service

Kristinehamns vision för 2030 är ”Den vänliga och nyskapande skärgårdskommunen”. För att realisera denna vision används tre övergripande mål som skall genomsyra arbetet med i kommunen:

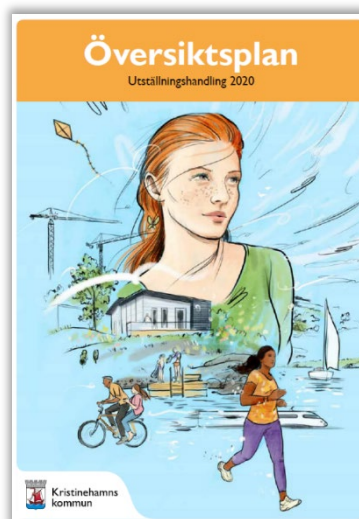
- God välfärd för våra invånare
- Kristinehamn – en attraktiv kommun att bo, leva och utvecklas i
- Kristinehamn – en kreativ och innovativ kommun med en hållbar tillväxt

6.1 Den kommunövergripande översiktsplanen (Utställningshandling II)

Den kommunala översiktsplanen är ett övergripande strategiskt dokument för kommunens mark- och vattenanvändning. Serviceplanen bygger på översiktsplanens avsnitt om landsbygd och landsbygdsutveckling. Kommunens serviceorter är utpekade i översiktsplanen i syfte att beskriva geografiska och kulturella sammanhang och relationer.

Översiktsplanen har fem inriktningsmål för den fysiska planeringen, varav ett är ”Attraktiva livsmiljöer och ett väl fungerande vardagsliv för alla”. Inriktningsmålet handlar om att genom den fysiska planeringen skapa förutsättningar för kommunens invånare att leva ett gott liv genom bland annat tillgängligt fritids- och kulturliv samt närhet till rekreationsområden i olika typer av miljöer. Detta inriktningsmål är tillsammans med målet om ”stärkt identitet” relevanta i fråga om service på Kristinehamns landsbygder. Landsbygderna är en del av kommunens identitet och struktur. Ett förtydligande av dessa bygders förutsättningar, identitet och roll kan skapa ytterligare förutsättningar för service att etablera sig lokalt.

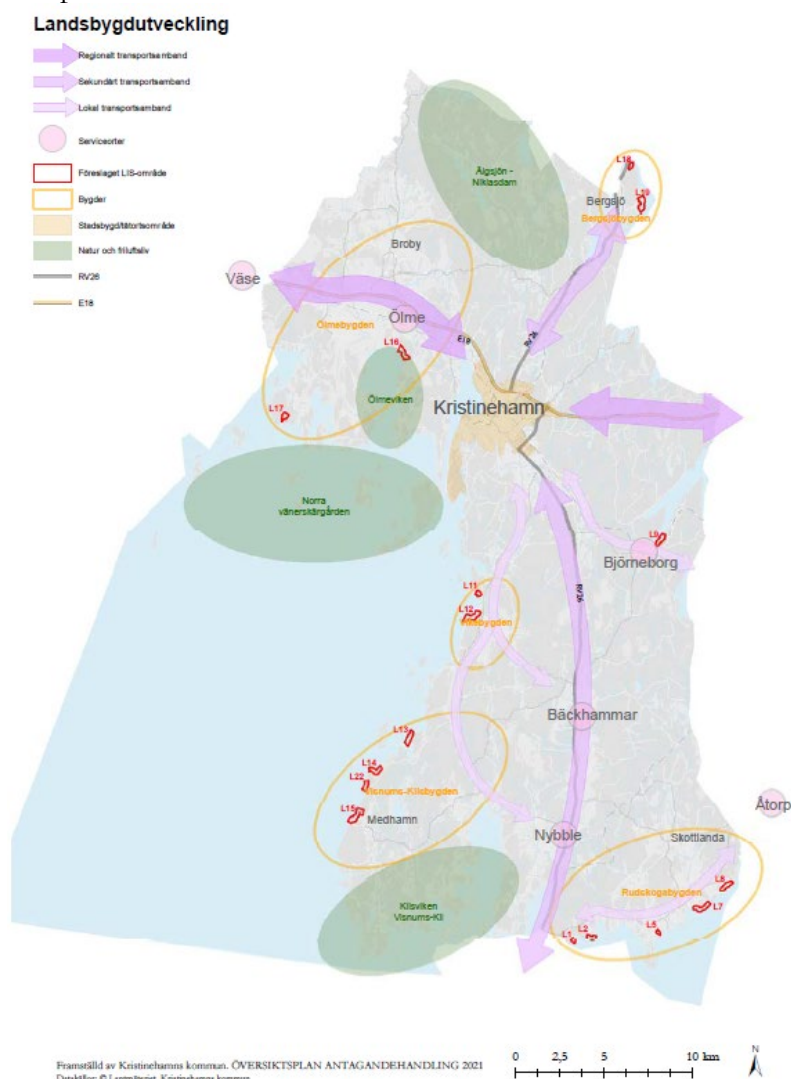

Översiktsplanering pekar ut inriktningen på mark- och vattenanvändning i kommunen, och är en redovisning av kommunens ambitioner gällande hur bebyggelse och infrastruktur ska utvecklas. Översiktsplanen blir därmed ett underlag för dialog med andra aktörer, så som kommuner, regionen och näringslivet, som är viktiga för att utveckla Kristinehamns landsbygder.

6.2 Utpekade serviceorter

Den övergripande målsättningen för Kristinehamns kommun är att långsiktigt skapa goda livsvillkor för invånare, företagare och besökare i landsbygderna. En del i det arbetet är att peka ut serviceorter, vilket möjliggör för aktörer på dessa orter att söka statligt ekonomiskt stöd för sina verksamheter. Ett utpekande av en serviceort innebär att det finns ett kommunalt intresse att service finns på platsen. Kristinehamns kommun pekar ut följande serviceorter, vilka också redovisas i kartan från översiktsplanen.

- Kristinehamn
- Björneborg
- Bäckhammar
- Nybble
- Ölme
- Väse
- Åtorp

6.2.1 Geografisk avgränsning av utpekade serviceorter

Vid en stödhandläggning är det viktigt att veta den geografiska avgränsningen av kommunens serviceorter, då det endast är inom denna avgränsning stöd kan beviljas. I huvudsak utgör en serviceorts geografiska avgränsning tätortens avgränsning, men för att skapa möjligheter för serviceorter att växa och utvecklas med hjälp av stöd för grundläggande kommersiell service utgör den geografiska avgränsningen för serviceorterna i Kristinehamn den enskilda tätortens avgränsning samt en buffertzona om 800 meter från tätortsgräns. Nybble är inte en tätort enligt definition och dess geografiska avgränsning behöver därför preciseras, för avgränsning av Nybble serviceort gäller karta redovisad som **bilaga 3**, samt en buffertzona om 800 meter.

Ölme tätort är utpekad som serviceort men en stor del av den service som är kopplad till serviceorten ligger vid E18 i området Stolpen, några hundra meter från tätorten. Avgränsningen av Ölme serviceort utgörs därför av tätorten såväl som området Stolpen, samt en buffertzona om 800 meter. Karta över det område som utgör Ölme tätort samt Stolpen redovisas som **bilaga 4**.

6.3 Riktlinjer för hemsändningsbidrag

Året-runt-boende på landsbygd i Kristinehamns kommun (utanför Kristinehamns tätort) som inte själva kan ta sig till en livsmedelsbutik eller motsvarande kan få sina dagligvaror hemsända av landsbygdsbutiken, som i sin tur får ett kommunalt bidrag för att utföra denna service.

Hemsändning via butik

Den person som är i behov av hemsändning tar på eget initiativ kontakt med butiken. För att beviljas hemsändningsbidrag gäller följande villkor:

- Den berörda personen är 67 år fyllda och kan inte ta sig till butiken på grund av sjukdom, skada, funktionshinder eller annat som begränsar rörligheten. Personer med beviljad färdtjänst är även berättigad hemsändningsbidrag.
- Någon avståndsgräns föreligger inte i bedömningen.

Ersättningar

Vid hemsändning utbetalas den ersättning per sändning som kommunstyrelsen fastställer. Beloppet rekvireras från Kristinehamns kommun.

Frekvens

Hemsändningsbidrag beviljas för högst två hemsändningar per vecka.

Administration och kontroll

Ansökan om bidrag samt redovisning av genomförda leveranser lämnas 2 gånger per år till ekonomienheten på särskilda blanketter. Särskilda kontroller ska genomföras.

Subventioneringsätt

Hemsändningen subventioneras av kommunen genom en ersättning till livsmedelsbutiken med det belopp som kommunstyrelsen fastställer. Livsmedelsbutiken väljer hur leveransen sker. Hemsändningsbidragets storlek kan omprövas i samband med budgetarbete.

Organisation

Kommunstyrelsen har huvudansvar för varuförsörjningsfrågorna i kommunen samt ansvarar för samordningen av erforderliga insatser på tjänstemannanivå.

7 Handlingsplan – Så här kan vi arbeta i Kristinehamns kommun

Den övergripande målsättningen för Kristinehamns kommun är att tillgången till kommersiell service ska skapa långsiktigt goda livsvillkor för invånare, företagare och besökare i landsbygderna. Målsättningen kan realiserars genom att:

- 1. Serviceplanen följs upp och aktualitetsprövas nästa mandatperiod.**
På så sätt hålls serviceplanen aktuell med hänsyn till eventuellt förändrade förutsättningar i politiska ambitioner, lagstiftning, ny kunskap eller regionala ställningstaganden. En aktuell serviceplan gör kommersiella serviceaktörer berättigade att söka de statliga stöd som administreras av Region Värmland och Länsstyrelsen Värmland.
- 2. Hushåll i landsbygd ges möjlighet att få dagligvaror hemsända.**
Serviceplanen innehåller riktlinjer för hemsändningsbidrag.
- 3. Serviceplanen utgör planeringsunderlag till kommunens översiktsplanering enligt plan- och bygglagen.**
Kommunal serviceplanering integreras i kommunal fysisk planering. Med hjälp av plan- och bygglagens verktyg kan kommunen skapa förutsättningar för etablering av kommersiella serviceaktörer i serviceorterna. Det kan handla om planera för nya handelsetableringar, ny bostadsbebyggelse eller förbättrade kommunikationer.
- 4. Samverka med lokala utvecklingsgrupper om lokal utveckling via Leader.**
Kommunen har ett intresse av att det är attraktivt och bo och verka på Kristinehamns landsbygder. Lokala utvecklingsgrupper bidrar med kunskap och förutsättningar för utveckling lokalt. Det finns utvecklingsmedel att söka för Leaderområden. Nästa programperiod startar 2023.
- 5. Kommunala verksamheter vid upphandling ger förutsättningar som möjliggör för kommersiella serviceaktörer på landsbygd att vara med och konkurrera.**
Det är därefter upp till den enskilde serviceaktören att lämna anbud.

8 Referenser

Förordning (2017:869) om bevakning av grundläggande betaltjänster.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2017869-om-bevakning-av_sfs-2017-869
[Hämtad 2020-07-24]

Trafikanalys. 2020. *Antal körda mil i Sverige*.
(<https://www.trafa.se/vagtrafik/korstrackor/>) [Hämtad 2020-07-30]

Riksbanken. 2019. *Så betalar svenskarna 2019*.
(<https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/sa-betalar-svenskarna/2019/svenska/sa-betalar-svenskarna-2019.pdf>)
[Hämtad 2020-07-05]

9 Bilagor

9.1 Bilaga I - Stöd till kommersiell service

Länsstyrelsen Värmland och Region Värmland driver en gemensam webbplats med information inom serviceområdet <https://regionalserviceprogrammet.org>. Syftet är att underlätta för målgrupperna att hitta samlad och aktuell information. Information finns även på Region Värmlands och Länsstyrelsen Värmlands webbplatser.

9.1.1 Investeringsbidrag och investeringsstöd

Både investeringsbidraget och investeringsstödet är till för att utveckla eller bibehålla grundläggande kommersiell service i landsbygdsområden. Investeringsbidrag söks från Region Värmland och finansieringen sker med statliga medel enligt förordningen om kommersiell service. Investeringsstöd söks från länsstyrelsen och finansieras via Landsbygdsprogrammet 2014 - 2020. De regionala riktlinjerna är skrivna så att villkoren för stöd ska bli så lika som möjligt.

För att en ny aktör ska beviljas investeringsstöd krävs att den finns på en serviceort som är prioriterad av kommunen i en fastställd serviceplan eller motsvarande. En servicepunkt skulle kunna etableras hos aktörer som t ex hembygdsgård, idrottsförening, hotell eller café. Allt fler lokala utvecklingsgrupper driver egna verksamheter. Dessa nya aktörer skulle kunna erbjuda post- och paketutlämning, fungera som apoteksombud eller vara ombud för systembolaget.

Investeringsbidrag och investeringsstöd lämnas inte till kompletterande verksamheter som t ex restaurangverksamhet, annan detaljhandel eller turistverksamhet.

9.1.2 Investeringsbidrag (Region Värmland)

Investeringsbidrag kan lämnas till näringsidkare med försäljningsställe med dagligvaror eller drivmedel eller på annat sätt förmedlar dagligvaror eller drivmedel och har ett väl utvecklat utbud av grundläggande service och som är den sista på orten, minst 8 km till närmaste liknande verksamhet. Investeringsbidraget kan sökas för inköp, inredning, utrustning, ny- eller ombyggnad eller större reparationer av lokaler. Bidraget kan även sökas för utbildningsinsatser och åtgärdsprogram som syftar till att höja lönsamheten eller förbättra servicen. Vanligen ges stöd till högst 50 % av investeringen.

Om det finns särskilda skäl kan stödet höjas till 85 % av investeringen. Särskilda skäl kan vara:

- Kostnader för åtgärdsprogram som syftar till högre lönsamhet
- Åtgärder som krävs enligt lag
- Insatser som leder till utökad service
- Miljö-/klimatinvestering
- Investering i ökad funktionell tillgänglighet
- Investering i ny servicepunkt i serviceort prioriterad i kommunens serviceplan.

- Dagligvarubutiker med en omsättning under 11 mkr eller en drivmedelsstation som har mer än 15 km till närmaste drivmedelsstation.

Investeringslån kan lämnas för i huvudsak samma ändamål som investeringsbidrag. Investeringslån kan även lämnas för anskaffning av varulager.

9.1.3 Investeringsstöd (Länsstyrelsen)

Grundläggande kriterier för att få investeringsstöd är att butiken, drivmedelsstationen eller servicepunkten är den sista på orten och att de finns på en ort med färre än 3000 invånare. Avståndet till närmaste konkurrerande verksamhet ska vara 8 km eller längre. Stöd kan lämnas för:

- inköp eller avbetalningsköp av nytt material
- ny eller begagnad fast inredning
- köp av tjänst för om-, ny och tillbyggnad
- större reparationer av dagligvarubutiker och drivmedelsstationer.

Maxtaket för stödbeloppen är 1,2 miljoner kronor per butik/drivmedelsstation/servicepunkt under tre år. Stöd kan beviljas med 90 procent eller 50 procent av investeringen upp till takbeloppet.

90 procent i investeringsstöd

För att få 90 procent i investeringsstöd måste ansökan vara på minst 30 000 kronor i stödberättigade utgifter. Då gäller även att:

- investeringens huvudsyfte är förbättrad miljö och klimat
- investeringen leder till förbättrad funktionell tillgänglighet
- investeringen leder till uppstart av nedlagd butik
- investeringen bidrar till etablering av en Servicepunkt
- företaget prioriteras regionalt enligt en av följande tre kategorier:
 1. Dagligvarubutik som är sista butik på orten och har en nettoomsättning av dagligvaror på högst 11 miljoner kronor. Nivå och beräkningsmetod för nettoomsättning av dagligvaror följer riktlinjerna för det särskilda driftsstödet.
 2. Nya servicepunkter i serviceorter som prioriterats av kommunen i en antagen serviceplan. Servicepunkten ska erbjuda minst en grundläggande kommersiell service.
 3. Drivmedelsstation där avstånd till närmaste konkurrerande drivmedelsstation är 15 km eller längre.

50 procent i investeringsstöd

Övriga landsbygdsbutiker och drivmedelsanläggningar som uppfyller de grundläggande kriterierna kan få 50 procent i stöd. För att få 50 procent i investeringsstöd måste ansökan vara på minst 50 000 kronor i stödberättigade utgifter.

9.1.4 Särskilt driftstöd till dagligvarubutiker

Särskilt driftsstöd till dagligvarubutiker är ett kompletterande långsiktigt stöd till små dagligvarubutiker i särskilt utsatta glesbygder, där förutsättningarna är begränsade för att kommersiella aktörer ska kunna bidra till att skapa en god tillgång till kommersiell service. Särskilt driftsstöd söks hos Region Värmland och finansieras med statliga medel enligt förordningen om kommersiell service. Särskilt driftsstöd får lämnas till ägaren till försäljningsställe som har ett mångsidigt utbud av dagligvaror och som:

- är beläget mer än 10 km från ett annat försäljningsställe som har ett mångsidigt utbud av dagligvaror, eller i ett skärgårdsområde utan fast landförbindelse
- har fasta lokaler som är öppna så att kunderna kan få tillgång till dagligvaror på åretruntbasis, och
- har en nettoomsättning för dagligvaror som uppgick till högst elva miljoner kronor enligt det senaste årets årsredovisning, årsbokslut eller annat liknande underlag.

Försäljningsställen som är betydelsefulla även för tillgängligheten till annan grundläggande kommersiell service ska prioriteras. Särskilt driftsstöd lämnas med högst 300 000 kronor per år och försäljningsställe. Frågan om stöd ska prövas för varje år. Stödet beräknas på försäljningsställets nettoomsättning av dagligvaror enligt en beräkningsmodell. Särskilt driftsstöd kan lämnas till ett försäljningsställe som har ett fullsortiment av dagligvaror. Undantag kan medges vid särskilda skäl. En person som bor i området ska kunna handla hela sitt behov av dagligvaror i en butik som får särskilt driftsstöd.

9.1.5 Servicebidrag

Servicebidraget är ett kortsiktigt driftsstöd vid tillfälligt omsättningsfall. Bidraget kan sökas av företag som är särskilt viktiga för att upprätthålla en tillfredsställande försörjning med dagligvaror och drivmedel med hänsyn till geografiska och befolkningsmässiga förhållanden. Syftet är att förhindra eller fördröja nedläggningar. Bidraget söks från Region Värmland och beviljas endast om det finns särskilda skäl och andra åtgärder har prövats, men inte visat sig vara ändamålsenliga. Bidraget får inte otillbörligt gynna en viss näringsidkare.

I Värmland har bidraget villkorats med att näringsidkaren förbinder sig att följa föreslagna åtgärder i en handlingsplan som upprättats i samråd med näringsidkaren. Bidrag får beviljas med högst 250 000 kronor per år till samma mottagare och avser dagligvarubutiker med ett väl utbyggt utbud av grundläggande servicefunktioner, eller som av servicestrategiska skäl bedöms som betydelsefulla. Bidrag lämnas för sammanlagt högst tre år.

9.1.6 Statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster

Länsstyrelsen har möjlighet att bevilja statligt stöd för att etablera betaltjänstombud för grundläggande betaltjänster om sådana möjligheter saknas på orten eller i området. Stöd för detta söks hos länsstyrelsen som med stöd av förordningen SFS 2017:869 kan bevilja stöd till betaltjänstombud. En förutsättning för att beviljas stöd är att privata aktörer inte har eller kommer att arrangera betaltjänster på kommersiella villkor. Etableringen av ett statligt finansierat betaltjänstombud ska ske i nära samarbete med andra parter på orten. Hur betaltjänst-problemen kan lösas beror dels på behovet på den

aktuella orten/landsbygdsområdet, dels på hur de delaktiga parterna vill att lösningen utformas.

9.1.7 Företagsrådgivning

Företagsrådgivning erbjuds av Länsstyrelsen via tre upphandlade konsulter. Erbjudandet riktar sig till företagare som driver en dagligvarubutik, drivmedelsstation eller servicepunkt på landsbygden. Företagsrådgivningen kan även riktas till företagets anställda. Rådgivningen kan ske individuellt, till hela personalen eller tillsammans med andra handlare i grupp. Förutsättningen är att verksamheten finns på en ort med färre än 3000 invånare. Dagligvarubutiker eller drivmedelsstationer kan nekas stöd om försäljningen är mycket hög eller huvudsakligen utgörs av gränshandel.

9.1.8 Lokala servicelösningar

Projektmedel till pilotprojekt för att utveckla den lokala servicen och därmed förbättra livsmiljön och förutsättningarna att verka, bo och vistas i landsbygder för företag, befolkning och besökare förmedlas av Tillväxtverket. Det är Tillväxtverkets handlingsplan för landsbygdsprogrammet 2014 – 2020 som styr vilka insatser som prioriteras.

9.2 Bilaga 2 - Definitioner och förklaringar

Ord som landsbygd, ort och tätort används på många olika sätt och definitioner varierar beroende på källan, för att minska förvirring kommer dessa begrepp definieras och förklaras.

Tillgänglighet

Tillgänglighet är ett komplext begrepp och centralt i fråga om tillgången på service för kommunens invånare. Vad som är tillgängligt och inte, kan beskrivas som grundat på individuella uppfattningar. Tillgänglighet kan därför ses som något relativt, vidare behöver inte tillgänglighet vara samma sak som närhet. Exempel på tillgänglig service som inte följer parametern närhet är digitala lösningar för vård och handel. I serviceplanen syftar begreppet tillgänglighet på både upplevd tillgänglighet och faktiskt tillgänglighet.

Tätort

En tätort definieras av Statistiska centralbyrån, SCB, som ett tätbebyggt område med minst 200 invånare där avståndet mellan husen är mindre än 200 meter samt där andelen fritidsfastigheter understiger 50 procent. I Kristinehamns kommun finns enligt denna definition 4 tätorter; Kristinehamn, Björneborg, Bäckhammar och Ölme. 87 % av Sveriges befolkning bor i en tätort och i Kristinehamn kommun bor cirka 80 % av kommunens invånare i centralorten, resterande bor på landsbygderna utanför.

Ort

Det finns ingen definition på en ort avseende antal invånare. Det är en geografiskt avgränsad plats med ett Ortsnamn. Det kan vara en by, en stad eller ett landsbygdsområde. Flera dagligvarubutiker på landsbygd finns på orter som har färre invånare än en tätort, det vill säga orter med mindre än 200 invånare, detta gäller för till exempel Nybble. En liten ort kan ha stor betydelse om service finns samlad där, orten kan vara centrum för en stor befolkning som bor på kringliggande landsbygder.

Landsbygd

Det finns flera olika definitioner för landsbygd, det är därför viktigt att tydliggöra vilken man använder. Enligt Landsbygdsprogrammet 2014 - 2020 definieras landsbygd som områden utanför tätorter som har fler än 3 000 invånare³. I Kristinehamns kommun definieras landsbygd som det som i kommunen inte är tätort, ca 95 % av kommunens markyta. Begreppet landsbygd bör användas bäst i plural som *landsbygder*, då detta beskriver mångfalden av kulturella, sociala och geografiska sammanhang utanför tätort.

Serviceort

Det finns ingen fast definition på vad en serviceort är, men utifrån Värmlands RSP (Regional Serviceplan) kan serviceort definieras som: en geografiskt avgränsad ort som prioriteras av kommunen i en kommunal serviceplan eller översiktsplan. Det finns alltså inga krav på invånarantal eller existerande serviceutbud. En serviceort är en ort där kommunen har ambitioner att skapa förutsättningar för service, kommersiell, offentlig och ideell. Serviceortens syfte är att tillhandahålla service för boende, företag och besökare i orten och närliggande område. Syftet med att etablera serviceorter är att samla service på en ort för att skapa ett tillfredsställande serviceutbud för människor i närområdet. Olika typer av service på samma ort kommer tillsammans att dra

³ <https://jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/landsbygdsprogrammet>

fler kunder. Det samlade serviceutbudet stärks och därmed ökar både ortens och bygdens attraktivitet. Utifrån idén om att ”service föder service” är utpekandet av serviceorter en viktig förutsättning för utveckling av service på platsen, och i förlängning utveckling av landsbygderna i helhet. I Kristinehamns kommun är Kristinehamns tätort huvudsaklig serviceort, ett utbud av service på lokal nivå är däremot också betraktat som önskvärt eftersom detta ger lokala förutsättningar utveckling.

Grundläggande kommersiell service

Definitionen av grundläggande kommersiell service är framtagen av Tillväxtverket och avser dagligvaror, drivmedel, post- och pakettjänster, apotekstjänster samt grundläggande betaltjänster.

Dagligvaruhandel

Dagligvaror är grundläggande varor såsom livsmedel, drycker, tobak, hushållsartiklar, apotekens receptfria produkter och annat som konsumenterna köper flera gånger i veckan. En dagligvaruhandel kan även erbjuda annan service så som systembolagsombud, apoteksombud samt postombud. I serviceplanen delas dagligvaruhandeln upp utifrån om det är fullsortiment eller ej, detta definieras som:

- **Dagligvaror fullsortiment:** Dagligvarubutiker med fullt sortiment av dagligvaror. En butik med ett mångsidigt utbud av dagligvaror som har minst 1 000 artiklar, varav varugrupperna mejeri, charkvaror, ägg, färskt bröd, frukt och grönsaker bör finnas representerade.
- **Dagligvaror ej fullsortiment:** Dagligvarubutiker med begränsat sortiment av dagligvaror. Till denna kategori hör servicebutiker och säsongöppna dagligvarubutiker.

Post- och pakettjänster

PostNord Sverige AB har ett samhällsuppdrag att dela ut post till alla svenska hushåll och företag. Även om det finns ett flertal stora aktörer inom post- och pakettjänster är PostNord den enda postoperatören med nationell täckning i Sverige och är därför särskilt viktig för landsbygd. Antalet brevfrändelser minskar årligen i takt med digitaliseringen, detta, är en pågående förändring som kan antas medföra förändringar i serviceutbudet. Utöver PostNord finns andra aktörer på marknaden som erbjuder pakettjänst, de fem största i Sverige utifrån antalet ombud är:

- PostNord ca 1600 ombud
- DB Schenker ca 1600 ombud
- DHL ca 1300 ombud
- Bussgods/Bring ca 600 ombud
- UPS.

Drivmedel

Drivmedelsstationer kan delas upp i två kategorier: Automat-stationer och Service-stationer. Automat-stationer är obemannade och service-stationer är bemannade. Bemannade drivmedelsstationer i landsbygd är ofta lokaliserade längs stora vägar är inriktade mot kundernas behov av att äta, dricka och tanka. De anläggningar som ligger i tätorter har oftast kringtjänster som biltvätt, uthyrning av släp, servicebutik och paketombud. På landsbygd är det vanligt med obemannade singelpumpar. En Service-station med en mindre butik kan vara en viktig serviceleverantör.

Apotekstjänster

Apoteket var tidigare statligt men monopolet avskaffades 2009 och sedan dess är apoteksmarknaden en öppen marknad som idag består av ett antal olika aktörer. Apotek kan få bidragsstöd under ett antal förutsättningar, dessa är:

- Apoteket ska ligga mer än tjugo kilometer från ett annat apotek,
- ha haft försäljningsintäkter av receptförskrivna läkemedel som uppgått till mellan en och tio miljoner kronor för verksamhetsåret,
- samt haft sina lokaler öppna så att konsumenter kunnat få tillgång till läkemedel under samtliga kalendermånader.

Apoteket AB är statens apoteksföretag och har ett särskilt ansvar att upprätthålla en god läkemedelsförsörjning i hela landet, detta görs bland annat med ombud i landsbygd.

Grundläggande betaltjänster

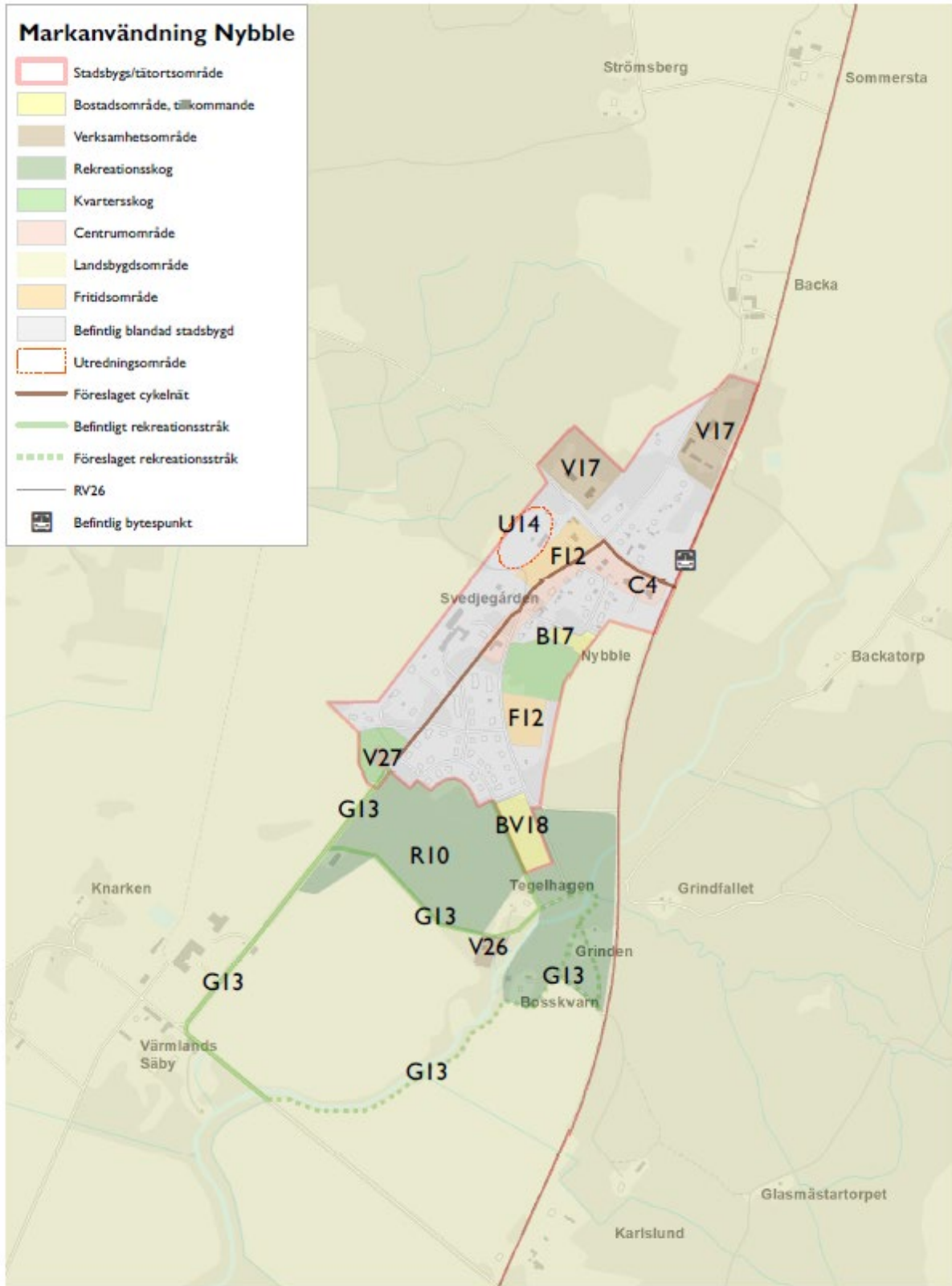
Grundläggande betaltjänster är tjänster som gör det möjligt att:

- Ta ut och sätta in kontanter
- Sätta in dagskassa från företag och föreningar på bankkonto
- Betala räkningar över disk

Länsstyrelsen har utifrån Förordning (2017:869) om bevakning av grundläggande betaltjänster ett ansvar att bevaka tillgången på grundläggande betaltjänster⁴. Exempel på grundläggande betaltjänster är uttagsautomater, bankkontor och betaltjänstombud.

⁴ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2017869-om-bevakning-av_sfs-2017-869

9.3 Bilaga 3 – Markanvändningskarta Nybble

9.4 Bilaga 4 – Markanvändningskarta Ölme/Stolpen

